

Martin Heidegger

Apie tiesos esmę

Kalbama apie tiesos esmę. Klausdami apie tiesos esmę, mes nesukame galvos, ar tiesa yra kokia nors praktinės gyvenimo patirties, ar ekonominio skaičiavimo tiesa, ar tai yra kokio techninio samprotavimo, ar politinės išminties tiesa, ar, skyrium imant, mokslinio tyrimo, ar meninio formavimo tiesa, ar net kokio nors filosofinio apmąstymo arba kultūrinio tikėjimo tiesa. Visa tai neliečia tiesos esmės klausimo, bet žiūrima tik į vieną dalyką: kas yra būdinga kiekvienai „tiesai“ apskritai kaip tiesai.

Tačiau ar, klausdami apie esmę, mes nepatenkame į tuščią visuotinybę, kuri slopina bet kokią mąstymą? Ar tokio klausimo ekstravagantiškumas neatskleidžia bet kokios filosofijos nepagrįstumo? Juk turintis šaknis, į tikrovę orientuotas mąstymas visų pirma ir be užuolankų privalo nustatyti tikrąją tiesą, kuri mums šiuo metu duoda kriterijų ir atramą, padedančią atsilaikyti prieš painiavą, kylančią iš nuomonės ir skaičiavimo srities. Kokia yra nuo bet kokios tikrovės nusigręžiančio („abstraktaus“) tiesos esmės klausimo prasmė tikrovės negandų akivaizdoje? Ar esmės klausimas nėra pats neesmingiausias ir labiausiai neįpareigojantis iš visų, kokius tik galima įsivaizduoti?

Niekas negali nematyti akivaizdaus tokių abejonių pagrįstumo. Niekas negali lengvabūdiškai niekinti įkyraus tokių abejonių rimtumo. Bet kas gi išsako tokias abejones? „Sveikas“ žmogaus protas. Jis puikuoja savo apčiuopiamos naudos reikalavimais ir smarkauja prieš esinijos esmės žinojimą; o toks esmingas žinojimas nuo seno vadinamas „filosofija“.

Žmogaus sveikas protas savaip būtinas; jis gina savo teises tik jam pritinkančiais ginklais, apeliuodamas į savo pretenzijų ir svarstymų „savaiminį suprantamumą“. Tačiau filosofija sveikam protui nieko negali priešstatyti, nes jis yra kurčias jos kalbai. Ji net negali trokšti jam ką nors priešstatyti, nes sveikas protas yra aklas tam, į ką nukreiptas filosofijos į esmę besismelkiantis žvilgsnis.

Be to, mes patys laikomės sveiko proto normų tiek, kiek mes manome esą tikri įvairiomis gyvenimo patirties, veiksmo, tyrinėjimo, darymo ir tikėjimo „tiesomis“. Mes patys giname „savaimę suprantamo“ dalyko teises nuo bet kokių problemiško dalyko pretenzijų.

Tad jeigu dabar turi būti keliamas tiesos klausimas, tai reikalaujama atsakymo į klausimą, kur mes šiandien esame. Norima žinoti, kaipgi šiandien yra mums. leškoma tikslo, į kurį turi būti nukreipta žmogaus istorinė veikla. Trokštame tikros „tiesos“. Taigi vis dėlto tiesos!

Tačiau šaukiantis tikros „tiesos“, vis dėlto turi būti žinoma, ką reiškia tiesa apskritai. O galbūt tai žinoma „jausmais“ ir „apskritai“? Tačiau ar toks apytikris „žinojimas“ ir abejingumas jam nėra skurdesnis net už visišką tiesos esmės nežinojimą?

1. Įprasta tiesos sąvoka

Taigi, ką įprasta laikyti „tiesa“? Šis kilnus ir kartu subanalintas ir beveik nebylus žodis „tiesa“ reiškia tai, kas tikrą dalyką daro tikrą. Kas yra tikrumas? Pvz., sakome: „dalyvauti sprendžiant šią užduotį yra tikras džiaugsmas“. Turime galvoje: tai yra grynas, tikroviškas džiaugsmas. Tiesa yra tai, kas tikroviška. Į tai orientuodamiesi, mes kalbame apie tikrą auksą kitaip negu apie netikrą. Netikras auksas iš tikrųjų nėra tai, kas jis atrodo. Jis yra tik „regimybė“ ir todėl netikroviškas. Netikroviškas dalykas laikomas tikroviško

priešingybė. Tačiau ir tariamas auksas vis dėlto yra kažkas tikroviška. Į tai orientuodamiesi, mes sakome aiškiau: tikroviškas auksas yra autentiškas auksas. Tačiau „tikroviški“ yra jie abu, autentiškas auksas – ne menčiau negu cirkuliuojantis neautentiškas. Taigi autentiško aukso tikrumas negali būti patvirtintas jo tikroviškumo. Vėl iškyla klausimas: ką čia reiškia būti autentiškam ir tikram? Autentiškas auksas yra tokia tikrovė, kurios tikroviškumas sutampa su tuo, ką mes iš anksto ir nuolat „iš tikrųjų“ laikome auksu. Priešingai, kur mes spėjame esant netikrą auksą, ten mes sakome: „čia kažkas neatitinka teisybės“. Priešingai, kas yra taip, „kaip pridera“, apie tai mes sakome: tai atitinka teisybę. Dalykas atitinka teisybę.

Tačiau tikru mes vadiname ne tik tikrovišką džiaugsmą, autentišką auksą ir visus kitus tokios rūšies esinius, – tikrais ir netikrais visų pirma mes vadiname teiginius apie esinį, kuris pats pagal savo rūšį gali būti autentiškas ar neautentiškas, o savo tikrove gali būti vienoks arba kitoks. Koks nors teiginys yra teisingas, jeigu tai, kas juo išreiškiama ir pasakoma, sutampa su tuo dalyku, apie kurį kalbama. Ir šiuo atveju mes sakome: tai atitinka teisybę. Tačiau dabar teisybę atitinka ne dalykas, o sakiny.

Tikra, ar tai būtų tikras dalykas, ar teisingas sakiny, yra tai, kas atitinka teisybę, teisybės atitikmuo. Tikroji būtis ir tiesa čia reiškia atitikimą, ir atitikimą būtent dvejopa prasme: pirmu atveju, dalyko ir to, kas apie jį manoma, o kitu – to, kas išreikšta teiginiu, ir dalyko atitikimą.

Toks dvejopas atitikimo pobūdis atskleidžia tradicinį tiesos esmės apibrėžimą: *veritas est adaequatio rei et intellectus*. Tai gali reikšti: tiesa yra dalyko prilyginimas pažinimui. Tačiau tai gali reikšti ir štai ką: tiesa yra pažinimo prilyginimas dalykui. Žinoma, įprastą minėtą tiesos apibrėžimą galima nusakyti tik formule: *veritas est adaequatio intellectus ad rem*. Tačiau taip suvokta tiesa, kaip teiginio tiesa, yra galima tik dalyko tiesos, *adaequatio rei ad intellectum*, pagrindu. Abi esminės *veritas* sąvokos nuolat išreiškia įsikreipimą į... ir tuo būdu tiesą interpretuoja kaip teisingumą.

Tačiau viena tiesos interpretacija nėra tik kitos apvertimas. Priešingai, čia kiekvieną kart skirtingai suvokiama *intellectus* ir *res*. Kad tai atskleistume, mes privalome įprastai tiesos sąvokai taikomą įprastą formulę nuvesti prie jos pirminio (viduramžiais *atsiradusio*) šaltinio. *Veritas* kaip *adaequatio rei ad intellectum* išreiškia ne vėlesnės kilmės transcendentalinę Kanto mintį, pirmą kart tapusią galima tik žmogiškosios esybės subjektyvumo pagrindu, mintį, kad „objektai tvarkomi pagal mūsų pažinimą“, bet krikščioniškąjį teologinį tikėjimą, kad dalykai tuo, kas jie yra ir kad jie yra, yra tiek, kiek jie, kaip sukurtieji (*ens creatum*), atitinka *intellectus divinus*, t. y. Dievo dvasioje mąstomą idėją, ir tuo būdu yra idėją atitinkantys (teisingi), ir šia prasme „atitinkantys tiesą“. Tam tikras *ens creatum* yra ir *intellectus humanus*. Kaip Dievo duotas žmogui sugebėjimas, jis turi atitikti savo idėją. Tačiau intelektas atitinka idėją tik tuo, kad savo teiginiais jis realizuoja minties prilyginimą dalykui, kuris savo ruožtu turi atitikti idėją. Jeigu visi esiniai yra „sukurtieji“, žmogiškojo pažinimo tiesos galimybė grindžiama tuo, kad dalykas ir teiginys vienodai atitinka idėją ir todėl, priklausydami vieningam kūrimo planui, atitinka vienas kitą. *Veritas* kaip *adaequatio rei (creandae) ad intellectum (divinum)* duoda pagrindą *veritas* kaip *adaequatio intellectus (humani) ad rem (creatum)*. *Veritas* iš esmės visur reiškia *convenientia*, esinių, kaip sukurtųjų, sutapimą su kūrėju, „teisybės atitikimą“ pagal kūrimo tvarkos apibrėžtį.

Tačiau ši tvarka, atitraukta nuo kūrimo idėjos, gali būti įsivaizduojama kaip visuotinė ir neapibrėžta pasaulio tvarka. Teologiškai apmąstytos kūrimo tvarkos vietą užima visų objektų planinga tvarka, nustatyta pasaulinio proto, kuris duoda sau įstatymą pats ir todėl suponuoja tiesioginį savo veiksėnos suprantamumą (tai, kas laikoma „logiška“). To,

kad sakinio tiesos esmė reiškiasi teiginio teisingumu, nebereikia atskirai pagrįsti. Netgi ten, kur keistai bergždžiai stengiamasi paaiškinti, kaip gali atsirasti teisingumas, jis jau iš anksto suponuojamas kaip tiesos esmė. Tuo požiūriu dalyko tiesa visada reiškia egzistuojančio daikto ir jo esmingosios, „protingos“ sąvokos atitikimą. Atsiranda regimybė, kad toks tiesos esmės apibrėžimas lieka nepriklausomas nuo to, kaip interpretuojama visų esinių būties esmė, kuri visada apima atitinkamą žmogaus kaip intelekto turėtojo ir realizuotojo esmės interpretaciją. Taigi tiesos esmės formulė (*veritas est adaequatio intellectus et rei*) įgyja savotišką, kiekvienam tiesiogiai akivaizdų, visuotinumą. Viešpataujant šiam iš esmės neapmąstytam tokio tiesos supratimo savaiminiam suprantamumui, kaip savaime suprantamas dalykas priimama ir tai, kad tiesa neišvengiamai turi savo priešingybę ir kad egzistuoja netiesa. Sakinio netiesa (neteisingumas) yra teiginio ir dalyko neatitikimas. Dalyko netiesa (neautentiškumas) reiškia esinio ir jo esmės neatitikimą. Netiesą abiem atvejais galima suvokti kaip neatitikimą. Pastarasis pašalinamas iš tiesos esmės. Todėl ten, kur siekiama suvokti gryną esmę, netiesa, kaip tiesos priešingybė, yra atmetama.

Tačiau ar apskritai reikalinga kokia ypatinga tiesos esmės atodanga? Ar gryna tiesos esmė jau nėra pakankamai atskleista, jokios teorijos neiškreipta, savaime suprantama ir todėl patikima visuotinai priimta sąvoka? Jeigu, be to, minėtą sakinio tiesos sutapatinimą su dalyko tiesa mes priimsime kaip tokį, koks jis pirmiausia pasirodo, t.y. priimsime kaip teologinį aiškinimą, ir jeigu pagaliau filosofinį esmės apibrėžimą išlaikysime gryną, be teologijos priemaišų, ir tiesos sąvoką apribosime sakinio tiesa, tada mes susiliesime su sena, nors ir ne pačia seniausia mąstymo tradicija, pasak kurios tiesa yra teiginio (logos) ir kokio nors dalyko (pragma) atitikimas (homoiosis). Kas lieka problemiška šiame teiginyje tarus, kad mes žinome, ką reiškia teiginio ir dalyko atitikimas? Ar mes tai žinome?

2. Vidinė atitikimo galimybė

Apie atitikimą mes kalbame nevienoda prasme. Pvz., žiūrėdami į dvi ant stalo gulinčias penkių markių monetas, sakome: jos atitinka viena kitą. Abi atitinka viena kitą savo vienoda išvaizda. Todėl ši išvaizda jas vienija, ir dėl to šiuo požiūriu jos yra vienodos. Be to, apie vieną iš penkių markių monetų mes sakome: šis pinigas yra apvalus. Šiuo atveju sakinyje atitinka daiktą. Dabar egzistuoja ryšys ne tarp daikto ir daikto, o tarp teiginio ir tam tikro daikto. Tačiau kuo turi sutapti daiktas ir teiginys, jeigu jie akivaizdžiai skiriasi savo išvaizda? Pinigas padarytas iš metalo. Teiginys apskritai nėra medžiagiškas. Pinigas yra apvalus. Teiginys apskritai nėra erdviškas. Už pinigą galima ką nors nupirkti. Teiginys apie jį nėra jokia mokėjimo priemonė. Tačiau nepaisant visų skirtumų, minėtas teisingas teiginys atitinka pinigą. Ir šis atitikimas pagal įprastinę tiesos sampratą turi remtis prilyginimu. Kaip gali visiškai nepanašus dalykas, teiginys, susilyginti su pinigais? Juk šis turėtų tapti pinigais ir tuo būdu pats visiškai išnykti. Taip teiginiui atsitikti negali. Tą pačią akimirką, kai pavyktų toks dalykas, teiginys kaip teiginys nebegalėtų atitikti daikto. Prilyginimo vyksme teiginys privalo likti ir net tapti tuo, kas jis yra. Kuo pasireiškia jo nuo bet kokio daikto visiškai skirtinga esmė? Kaip teiginys būtent išlaikydamas savo esmę gali susilyginti su kažkuo kitu, su daiktu?

Prilyginimas čia negali reikšti daiktiško nevienodų daiktų suvienodėjimo. Priešingai, prilyginimo esmę lemia tas ryšys, kuris nusistovi tarp teiginio ir daikto. Kol šis „ryšys“ lieka neapibrėžtas ir esmingai nepagrįstas, visas ginčas apie prilyginimo galimumą ir negalimumą, apie jo tipą ir laipsnį yra tuščias. Tačiau teiginys apie pinigą „siejasi“ su šiuo daiktu ta prasme, kad jis tą daiktą prieš-stato ir apie prieš-statytąjį dalyką pasako, kaip su

juo yra tam tikru vyraujančiu požiūriu. Priešstatantis teiginys pasako apie taip prieš-statytą daiktą, kaip jis yra kaip šis. Šitas „taip – kaip“ liečia prieš-statą ir prieš-statinį. Šiuo atveju prieš-stata – atsakius visų išankstinių „psichologinių“ ir „sąmonės teorijos“ nuomonių – reiškia daikto kaip objekto įgalinimą stovėti priešais (Entgegenstehenlassen). Šis stovintysis-priešais, kaip tuo būdu pastatytasis, turi persmelkti atvirą priešais-erdvę ir vis dėlto kartu išlikti stovėti kaip daiktas, ir pasirodyti kaip kažkas pastovu. Daikto reikšmasis persmelkiant tam tikrą „priešais“ skleidžiasi viduje tam tikros atverties, kurios atvirumas nėra pirmąkart sukuriamas priešstatos, bet yra susaistomas ir įsavinamas tik kaip tam tikra ryšio sritis. Priešstatančiojo teiginio ryšys su daiktu yra realizavimas tokio santykio, kuris atsiranda pirmąpradiškai ir visada kaip tam tikra sąsaja (Verhalten). Tačiau bet kokia sąsaja pasižymi tuo, kad ji, stovėdama atvirtyje, siejasi su koku nors atvertu dalyku kaip tokiu. Taip ir griežta prasme tik taip atvertas dalykas Vakarų mąstymo nuo ankstyviausių laikų buvo patirtas kaip „čia-esinys“ ir nuo seno pavadintas „esiniu“.

Sąsaja atveria esinio stovėseną. Kiekvienas atveriantis ryšys yra sąsaja. Priklausomai nuo esinių rūšies ir nuo sąsajos būdo žmogaus stovėseną atvirtyje yra skirtinga. Kiekvienas darbas ir atlikimas, kiekvienas veiksmas ir apskaičiavimas laikosi ir stovi atvirtyje tam tikros srities, į kurią esinys gali įsistatyti ir būti išstartas kaip tai, kas jis yra ir kaip jis yra. Tačiau šitaip atsitinka tik tada, kai pats esinys yra prieš-statomas priešstatančiojo teiginio dėka tuo būdu, kad teiginys kreipiamas nusakyti esinį taip, kaip jis yra. Kai teiginys orientuojasi tokia kryptimi, jis įsikreipia į esinį. Šitaip įsikreipiantis sakymas yra teisingas (sakantis tiesą). Tai, kas taip pasakyta, yra teisinga (atitinka tiesą).

Teiginys savo teisingumą gauna iš sąsajos buvimo atvirtyje, nes tik šio santykio dėka tai, kas apskritai atsiveria, gali tapti prieš-statančiojo prilyginimo kriterijumi. Esanti atvirtyje sąsaja pati turi įsikreipti į šį kriterijų. Tai reiškia: ji turi būti išankstinis šio kriterijaus provaizdis bet kokios priešstatos atveju. Tai esminis sąsajos buvimo atvirtyje bruožas. Bet jeigu teiginio teisingumas (tiesa) yra galimas tik dėl tokio sąsajos buvimo atvirtyje, tada tai, kas pirmąkart įgalina teisingumą, turi būti laikoma pirmąpradiškesne tiesos esme.

Taigi tradicinis ir išskirtinis tiesos pririšimas prie teiginio, kaip jos vienintelės esmingosios vietos, atkrinta. Pirmąpradis tiesos prieglobstis nėra sakinytis. Tačiau kartu iškyla klausimas apie esančios atvirtyje ir duodančios kriterijų sąsajos vidinės galimybės pagrindą; o tik tokia galimybė sukelia iliuziją, kad sakinio teisingumas apskritai sudaro tiesos esmę.

3. Teisingumo įgalinimo pagrindas

Iš kur priešstatančiajame teiginyje atsiranda nuoroda nukrypti į objektus ir juos teisingai atitikti? Kodėl šis atitikimas irgi lemia tiesos esmę? Kaip gali atitikti toks dalykas, kaip išankstinio provaizdžio įsikreipimas ir nuoroda į tam tikrą atitikimą? Tik taip, kad toks išankstinis provaizdis jau išsilaisvino tam tikroje atvirtyje ir įsikreipė į šioje atvirtyje stovintį atvirą esinį, susaistantį bet kokią priešstatą. Toks savęs-išlaisvinimas, orientuotas į saistantį matą, yra galimas tik kaip išlaisvinanti būtis atsiveriančio esinio atverčiai. Tokia išlaisvinanti būtis yra nuoroda į anksčiau nesuvoktą laisvės esmę. Sąsajos buvimas atvirtyje kaip vidinis teisingumo įgalinimas grindžiamas laisve. Tiesos esmė yra laisvė.

Tačiau ar ši tezė apie teisingumo esmę vieno savaime suprantamo dalyko nepakeičia kitu? Žinoma, kad kokį nors veiksmą, taigi ir priešstatančiojo teiginio veiksmą ir net pritarimą ar nepritarimą, galėtų atlikti „teisingai“, veikiantysis privalo būti laisvas. Tačiau juk ši tezė nereiškia, kad teiginio realizacija, perdavimas ir supratimas suponuoja

neprievartinį veiksma; ši tezė reiškia: laisvė yra pačios tiesos esmė. „Esmė“ čia suprantama kaip pagrindas vidinės galimybės to, kas tiesiogiai ir visuotinai laikoma žinomu dalyku. Tačiau laisvės sąvoka mums juk išreiškia ne tiesą ir net ne jos esmę. Todėl tezė, kad tiesos (teiginio teisingumo) esmė yra laisvė, turi pasirodyti keista.

Jeigu tiesos esmė susiejama su laisve, ar tai nereiškia, kad tiesa atiduodama žmogaus savivalei? Ar tiesą galima sukompromituoti labiau negu tada, kai ji atiduodama šios „svyruojančios nendrės“ savivalei? Kas anksčiau aiškinantis nuolat piršosi sveikai nuovokai, dabar dar labiau išaiškėja: tiesa čia suvedama į žmogiškojo subjekto subjektyvumą. Net jeigu šiam subjektui yra pasiekiamas objektyvumas, jis kartu su subjektyvumu lieka žmogiškas ir žmogaus disponuojamas.

Žinoma, žmogui priskiriama apgaulė ir apsimetimas, melas ir iliuzija, apgavystė ir regimybė, žodžiu, visos netiesos atmainos. Tačiau juk netiesa yra tiesos priešingybė, ir dėl to, kaip tiesos karikatūra, ji pašalinama iš klausimo apie grynąją tiesos esmę srities. Juk tokia žmogiška netiesos kilmė tik patvirtina žmogui viešpatuojančios tiesos „savyje“ esmę, nors ir per priešingybę. Metafizikos požiūriu, tiesa suvokiama kaip kažkas nepraeinama ir amžina, kas negali būti paremta žmogiškos esybės laikinumu ir trapumu. Kaipgi tada tiesos esmės pamatas ir šaltinis gali glūdėti žmogaus laisvėje?

Prieštaravimas tezei, kad tiesos esmė yra laisvė, grindžiamas prietarais, iš kurių labiausiai įsigalėjęs yra toks: laisvė yra žmogaus savybė. Laisvės esmė nereikalauja ir nepakenčia jokių tolesnių klausinėjimų. Kas yra žmogus, žinoma kiekvienam.

4. Laisvės esmė

Nuoroda į esminį ryšį tarp tiesos kaip teisingumo ir laisvės šiais prietarais verčia suabejoti, žinoma, tik tada, kai mes esame pasirengę pakeisti savo mąstymą. Esminio ryšio tarp tiesos ir laisvės apmąstymas mus stumia kelti žmogaus esmės klausimą tokioje perspektyvoje, kuri mums leistų patirti paslėptą žmogaus (čia-būties) esmingąjį pradą, tačiau taip, kad šis apmąstymas iš pradžių atskleistų pirmapradiškai esantį tiesos regioną. Atsižvelgiant į tai, pasirodo štai kas: laisvė yra vidinės teisingumo galimybės pagrindas tik todėl, kad savąją esmę ji gauna iš pirmapradiškesnės, vienintelės esmingos tiesos esmės. Laisvė visų pirma turi būti apibrėžta kaip atsiveriančiojo esinio atverties laisvė. Kaip mąstyti tokią laisvės esmę? Atvertis, prie kurios prisiderina priešstatantis teiginys, yra esinys, kokiu nors būdu atsiveriantis tam tikrame atvirame santykiyje. Atsiveriančios esinio atverties laisvė kokiam nors esiniui leidžia būti tuo, kas jis yra. Dabar laisvė atsiskleidžia kaip esinio būties aplaida (Seinlassen).

Paprastai apie aplaidą mes kalbame tada, kai atsisakome kokio nors sumanyto darbo. „Mes ko nors nedarome“ reiškia: mes prie to daugiau nebepreisiliečiame ir nesirengiame toliau to daryti. Ko nors aplaida čia turi neigiamą nusisukimo, atsisakymo, abejingumo ir net neįvykdymo prasmę.

Tačiau čia mums reikalingas žodis „būties aplaida“ (Seinlassen) išreiškia ne abejingumą ir neįvykdymą, bet priešingą dalyką. Būties aplaida yra leidimasis į sąlytį su esiniu (Sicheinlassen). Žinoma, tai ir vėl neturi būti suprasta tik kaip grynas verslas, saugojimas, pažiūra ar planavimas, nukreiptas į kaip nors sutinkamą ar ieškomą esinį. Leidimas būti esiniui būtent kaip tokiam esiniui, koks jis yra, yra leidimasis į sąlytį su atsiveriančiu esiniu ir jo atvertimi, į kurią įsistato bet koks esinys, ją tarsi atsinešdamas kartu su savimi. Šią atvertį Vakarų mąstymas savo pradžioje suvokė kaip ta alētheia, nepaslėptį. Kai žodį alētheia, užuot vertę žodžiu „tiesa“, verčiame žodžiu „nepaslėptis“, tada šis vertimas yra ne tik labiau „pažodinis“, bet kartu jame glūdi nuoroda įprastą tiesos

kaip teiginio teisingumo sąvoką permąstyti ir interpretuoti kaip vis dar nesuvoktą esinio nepaslėptumo ir išslaptinimo išraišką. Leidimasis į sąlytį su esinio nepaslėptumu esinyje neištirpsta, bet skleidžiasi kaip atsitraukimas nuo esinio, idant pastarasis tuo, kad jis yra ir kaip jis yra, atsivertų ir duotų kriterijų priešstatančiam prilyginimui. Kaip toks leidimasis į sąlytį, jis atsiduoda esiniui pačiam savaime ir bet kokį santykį perkelia į atvertį. Leidimasis į sąlytį, t.y. laisvė pati savaime, yra iš-statanti, eg-zistentiška. Tiesos esmės fone regima laisvės esmė pasirodo kaip įsistatymas į esinio nepaslėptumą.

Laisvė nėra tik tai, ką šiuo vardu mieliai vadina sveikas protas: kartais atsirandantis noras pasirenkant mestis į vieną ar kitą pusę. Laisvė nėra palaidas galėjimas ar negalėjimas veikti. Bet laisvė nėra ir parengtis tam, kas reikalinga ir būtina (ir kas kažkaip egzistuoja). Pirmą negu visa tai (negu „negatyvi“ ir „pozityvi“ laisvė), laisvė yra leidimasis į sąlytį su esinio kaip tokio išslaptinimu. Pats nepaslėptumas yra puoselėjamas egzistentiškame leidimesi į sąlytį, dėl kurio atsiveriančio esinio atvertis, t. y. „čia“, yra tai, kas ji yra.

Čia-būtyje žmogui duotas ilgą laiką neapmąstytytas esminis pradas, dėl kurio jis gali egzistuoti. „Egzistencija“ čia reiškia ne existentia kokia nors esinio buvimo ir „būties“ (objektinės būties) prasme. Tačiau „egzistencija“ čia nereiškia ir „egzistencialinio“ dorinio žmogaus rūpinimosi savimi, grindžiamo tam tikra kūno-sielos sąranga. Ši į tiesą kaip laisvę įsišaknijusi egzistencija yra įsistatymas į esinio kaip tokio nepaslėptumą. Dar nesuvokta ir dar net neįsiskaidanti esmiškojo pagrindimo poreikio, istorinio žmogaus egzistencija prasideda tą akimirką, kai pirmasis mąstytojas klausdamas atveria esinio nepaslėptį, kartu keldamas klausimą, kas yra esinys. Šis klausimas pirmą kartą leidžia patirti nepaslėptį. Esinių visuma atsiskleidžia kaip physis, kaip gamta, kuri čia dar reiškia visumą, ir būtent išskylančios esaties prasme. Tik ten, kur pats esinys yra iškeliamas į nepaslėptį ir joje saugomas, ten, kur šis saugojimas yra suvokiamas remiantis klausimu apie esinį kaip tokį, ten pirmą kartą prasideda istorija. Pirminis esinių visumos išslaptinimas, klausimas apie esinį kaip tokį ir Vakarų istorijos pradžia yra tapatūs dalykai, vykstantys „vienu metu“ ir tokiame „laike“ kuris, pats būdamas neišmatuojamas, pirmą kartą atveria erdvę bet kokiam matui.

Bet jeigu eg-zistentiška čia-būtis kaip leidimasis į sąlytį su esiniu ir kaip esinio būties išlaisvinimas žmogų išlaisvina jo „laisvei“ tuo būdu, kad apskritai jam pirmą kartą atveria pasirinkimo galimybę (esinį) ir uždeda būtinybės (esinio) našta, tai reiškia, kad žmogiškoji nuožiūra laisve nedisponuoja. Žmogus „turi“ laisvę ne kaip savybę; iš tikrųjų yra visai priešingai: laisvė, eg-zistentiška, išslaptinanti čia-būtis, disponuoja žmogumi, ir disponuoja taip pirmą kartą, kad tik ji garantuoja žmonijai ryšį su esinių visuma, pirmą kartą pagrindžiantį ir įtvirtinantį bet kokį istoriškumą. Tik eg-zistentiškas žmogus yra istoriškas. „Gamta“ neturi jokios istorijos.

Laisvė, suprasta kaip esinio būties išlaisvinimas, išpildo ir realizuoja tiesos – esinio išslaptinimo prasme – esmę. „Tiesa“ nėra joks bruožas teisingo teiginio, kuris kokio nors žmogiškojo „subjekto“ išsakomas apie „objektą“ ir tada kažkur, nežinia kokioje srityje, galioja; tiesa yra esinio išslaptinimas, kurio dėka esti atvertis. Į esinio atvertį įsistato bet koks žmogaus santykis ir jo laikysena. Todėl žmogus yra eg-zistencijos būdu.

Kadangi kiekvienas žmogaus santykis yra savaip atviras ir nukreiptas į tai, su kuo į santykį sueinama, jam turi būti duota laikysena būties išlaisvinime, t. y. laisvė, šis vidinio liepimo vaizdinį prilyginti kokiam nors esiniui kraitis. Kad žmogus egzistuoja, dabar reiškia štai ką: istorinės žmonijos esminių galimybių istorija yra saugoma esinių visumos išslaptinime. Iš to, kaip esti pirmą kartą tiesos esmė, iškyla išskirtiniai ir paprasti istoriniai apsisprendimai.

Tačiau kadangi tiesa savo esme yra laisvė, istorinis žmogus, išlaisvindamas esinio būtį, esiniui gali neleisti būti tokiu esiniu, koks jis yra ir kaip jis yra. Tada esinys yra

iškreipiamas ir užmaskuojamas. Įsivyrauja regimybė. Regimybės pavidalu pasireiškia tiesos karikatūra. Tačiau kadangi egzistenciška laisvė, kaip tiesos esmė, nėra kokia nors žmogaus savybė, bet priešingai, pats žmogus egzistuoja kaip šios laisvės nuosavybė ir taip tampa pajėgus kurti istoriją, ir tiesos karikatūra neatsiranda kaip žmogaus nesugebėjimo ir aplaidumo padarinys. Priešingai, netiesa turi atsirasti iš tiesos esmės. Tik todėl, kad tiesa ir netiesa savo esme yra viena kitai ne abejingos, bet susijusios, teisingas teiginys apskritai gali pasireikšti kaip visiškai atitinkamo neteisingo teiginio priešingybė. Todėl tiesos klausimas tik tada pasiekia pirmą pradžią klausiamo dalyko sritį, kai jis, orientuotas į pilnąją tiesos esmę, apima ir esmingo netiesos atsiskleidimo apmąstymą. Tiesos karikatūros aiškinimas nėra koks nors šalutinis spragos užpildymas, bet tai yra lemtingas žingsnis, orientuotas į išsamų klausimą apie tiesos esmę kėlimą. Tačiau kaipgi tiesos esmėje mes galime surasti jos karikatūrą? Jeigu tiesos esmė nėra tik teiginio teisingumas, tada ir netiesa negali būti sutapatinta su sprendinio neteisingumu.

5. Tiesos esmė

Tiesos esmė atsiskleidžia kaip laisvė. Pastaroji yra egzistencinis, išslaptinantis esinio būties išlaisvinimas. Kiekviena atvira laikysena tvyro esinio būties išlaisvinime ir visada suponuoja santykį su vienu ar kitu esiniu. Kaip įleisti į esinių visumos pačios savaime išslaptinimą, bet kokią laikyseną laisvė jau yra nuteikusi esinių visumos atžvilgiu. Tačiau nusiteikimas (nuotaika) negali būti suvoktas kaip „išgyvenimas“ ir „jausmas“, nes taip būtų iškreipta jo esmė ir jis būtų aiškinamas remiantis tuo („gyvenimu“, „siela“), kas savaime gali pretenduoti tik į esinio pagrįstumo regimybę tiek, kiek tai yra tik nusiteikimo iškraipymas ir neteisingas aiškinimas. Koks nors nusiteikimas, t. y. egzistenciškas įsistatymas į esinių visumą, gali būti „išgyventas“ ir „išjaustas“, nes „išgyvenantis žmogus“, net nesuvokdamas nuotaikos esmės, jau yra įsitraukęs į tam tikrą esinių visumą išslaptinantį nusiteikimą. Kiekvienas istorinio žmogaus santykis, artikuliuotas ar neartikuliuotas, suvoktas ar nesuvoktas, yra paženklintas nuotaikos ir dėl šios nuotaikos įtrauktas į esinių visumą. Esinių visumos atvertis nesutampa su tiesiogiai pažįstamų esinių suma. Priešingai: ten, kur žmogui esiniai yra mažai pažįstami ir tik labai apytikriai pažinti moksliskai, esinių visumos atvertis gali vykti esmingiau negu ten, kur pažinti ir bet kurią akimirką pažinūs esiniai sudaro absoliučią daugumą ir niekas nebegali pasipriešinti pažinimo veiklai, nes techninis daiktų įvaldymas nebepažįsta jokių ribų. Kaip tik visažinystė ir paviršutiniškas žinojimas sulękština esinio atvertį ir paverčia ją niekinga regimybe, pasmerkta jeigu ne abejingumui, tai užmarščiai.

Nuteikiantis esinio būties išlaisvinimas persmelkia visą jame tvyrančią atvirą laikyseną ir nulemia ją iš anksto. Žmogaus laikysena persmelkta esinių visumos atverties nuotaika. Tačiau kasdienių skaičiavimų ir užsiėmimų regatyje toji „visuma“ pasirodo kaip kažkas neapskaičiuojama ir nesuvokiama. Orientuojantis į tiesiogiai atsiveriantį esinį, ar jis priklausytų gamtai, ar istorijai, šios visumos suvokti niekaip neįmanoma. Nors viską nuolat apgaubdama nuotaika, pati visuma lieka neapibrėžta, neapibrėžiama ir todėl dažniausiai vėl susilieja su banalybe ir trivialumu. Tačiau ši nuotaiką sukurianti realybė nėra niekas; ji pati yra esinių visumos paslėptis. Kaip tik tada, kai būties išlaisvinimas leidžia būti esiniui, su kuriuo sueinama į santykį individualioje laikysenoje ir taip jis išslaptinamas, esinių visuma pasislepia. Būties išlaisvinimas kartu yra tam tikra paslėptis. Egzistenciškoje čia-būties laisvėje įvyksta esinių visumos įslaptinimas, yra paslėptis.

6. Netiesa kaip įslaptinimas

Paslėptis neteidžia nepaslėpčiai (alētheia) išsislaptinti ir tai įgyvendina ne kaip sterėsis (stoką), bet palieka joje tai, kas jai būdinga kaip jos nuosavybė. Tiesos kaip išslaptinimo požiūriu paslėptis yra ne-išslaptinimas ir todėl tiesos esmei priklausanti ir autentiška netiesa. Esinių visumos paslėptis niekada neatsiranda vėliau, visada kaip dalinio esinių pažinimo padarinys. Esinių visumos paslėptis, autentiškoji ne-tiesa, yra ankstesnė už bet kokią vieno ar kito esinio atvertį. Ji yra ankstesnė net už patį būties išlaisvinimą, kuris, išslaptindamas jau laiko esinį paslėptą ir siejasi su įslaptinimu. Kas palaiko šitokį būties išlaisvinimo ryšį su įslaptinimu? Ne kas kita, kaip paslėptos esinių visumos įslaptinimas, t. y. paslaptis. Žmogaus čia-būtį persmelkia ne paskira vieno ar kito dalyko paslaptis, o vientisa stichija, kuri yra paslaptis (paslėpto esinio įslaptinimas) apskritai. Išslaptinančiame ir kartu įslaptinančiame esinių visumos būties išlaisvinime įvyksta tai, kad toks įslaptinimas visų pirma pasirodo kaip paslėptas dalykas. Čia-būtyje, kiek ji egzistuoja, glūdi pirmapradis ir visa apimantis neišslaptinimas, autentiškoji netiesa. Tikroji tiesos ne-esmė yra paslaptis. Ne-esmė čia nėra atkritimas nuo esmės, esmę suprantant kaip visuotinybę (koinon, genos), jos galimybę (įgalinimą) ir jos pagrindą. Ne-esmė čia reiškia tam tikra prasme iš anksto esančią esmę. Tačiau visų pirma „ne-esmė“ reiškia tos jau atkritusios esmės iškraipymą. Žinoma, bet kuria iš šių prasmų ne-esmė tam tikru būdu lieka būdinga esmei ir niekad nėra neesminga neutralaus dalyko prasme. Tačiau tokia ne-esmės ir ne-tiesos interpretacija pernelyg prieštarauja įprastai nuomonei ir atrodo kaip koks įkyrus, prievartinis, išsigalvotas „paradoksas“. Kadangi tokios regimybės sunku atsikratyti, turi būti atsisakyta tik įprastinei doksai (nuomonei) paradoksaliai skambančių teiginių. Žinoma, suprantančiajam tiesos kaip ne-tiesos pirmapradės ne-esmės „ne“ yra nuoroda į vis dar nepatirtą būties (o ne esinio) tiesos sritį.

Laisvė kaip esinio būties išlaisvinimas pati savaime yra atveriantis, t.y. savyje neužsiveriantis, santykis. Šiuo santykiu grindžiama bet kokia laikysena, iš jo gaunanti nuorodą į esinį ir jo išslaptinimą. Tačiau šis santykis su įslaptinimu pasislepia pats, kadangi jis leidžia vyrauti paslapties užmarščiai ir su pastarąja susilieja. Nors žmogus, turėdamas laikyseną, nuolat yra santykyje su esiniu, tačiau dažniausiai jis yra pririštas prie vieno ar kito esinio ir jo konkrečios atverties. Žmogus laikosi banalybės ir manipuliacijų net ten, kur turėtų vyrauti pirmapradažiai ir galutiniai dalykai. Ir net kai jis ryžtasi esinio atvertį išplėsti į skirtingiausias savo veiklos ir neveiklumo sritis, ją pakeisti, iš naujo įsisavinti ir įtvirtinti, net tada šios veiklos reguliatyvus jis ima iš įprastinių siekimų ir poreikių regiono.

Tačiau laikysena banalybėje savaime neleidžia išsilaisvinti paslėpto esinio įslaptinimui. Tiesa, ir banalybėje yra mįslingų, nepaaiškintų, neryškių ir problemiškių dalykų. Tačiau tokie sau aiškūs klausimai yra tik tarpinės būsenos pereinant prie banalybės, todėl jie nėra esmingi. Kur esinių visumos paslėpčiai leidžiama reikštis tik kaip retkarčiais pasirodančiai kliūčiai, įslaptinimas kaip pamatinis įvykis prasmenga į užmarštį.

Tačiau užmirštoji žmogaus būties paslaptis neišnyksta vien todėl, kad ji užmirštama; užmarštis tariamam užmirštų dalykų išnykimui suteikia savotišką buvimą. Kai paslaptis praranda galią dėl jos užmaršties, ji pririša istorinį žmogų prie banalybės stichijoje išsiskleidžiančių manipuliacijų. Taip atsipalaidavusi žmonija gyvena savo „pasaulyje“, orientuodamasi į naujausius poreikius ir tikslus, ir jį užpildo savo ketinimais bei planais. Pastaraisiais remdamasis, žmogus, užmiršdamas esinių visumą, formuoja savo mastelius. Jais jis tenkinasi ir nuolat pražiūri naujus mastelius, net neapmąstydamas mastelių nustatymo pagrindo ir matavimo esmės. Nors su pažanga susiję nauji masteliai ir tikslai, žmogus nepamato esmingojo savo mastelių tikrumo. Jis klysta juo labiau, juo radikaliau

visos esinijos masteliu jis laiko save kaip subjektą. Rizikingas žmonijos užmaršumas reiškiasi tuo, kad ji siekia vien tik įtvirtinti save, pasitelkdama jai prieinamą banalybę. Šis siekimas remiasi jam pačiam neregimu santykiu, kuriame būdama čia-būtis ne tik eg-zistuoja, bet ir in-sistuoja, t. y. save sukaustydamas remiasi tuo, kas atveria tarsi savaime ir iš savęs atsiveriantį esinį.

Eg-zistuodama čia-būtis yra in-sistuojanti. Ir insis-tentiškoje egzistencijoje viešpatauja paslaptis, tačiau tik kaip užmiršta ir todėl „neesminga“ tapusi tiesos esmė.

7. Ne-tiesa kaip paklydimas

Insistuojamas žmogus yra atsisukęs į artimiausią banalybę. Tačiau jis insistuoja tik kaip jau eg-zistentiška esybė, nes esinį jis vis dėlto ima kaip tam tikrą orientyrą, Tačiau savo veiksmis žmonija nūsuka nuo paslapties. Anas insistentiškas atsisukimas į banalybę ir šis eg-zistentiškas nūsukimas nuo paslapties yra susiję. Jie yra ir tas pat. Tačiau toks atsisukimas ir nūsukimas išplaukia iš tam tikro savotiško čia-būties sukinėjimosi į vieną ir į kitą pusę. Žmogaus blaškymasis nuo paslapties prie banalybės, nuo banalybės prie artimiausių dalykų ir nutolimas nuo paslapties yra klaidžiojimas.

Žmogus klaidžioja. Nėra taip, kad žmogus tik patektų į paklydimą. Jis visad juda tik paklydime, nes jis in-sistuoja egzistentiškai ir taip jau esti paklydime. Paklydimas, kuriame juda žmogus, nėra tai, kas tarsi driektųsi šalia žmogaus kaip kokia duobė, į kurią jis kartais įkrinta; ne, paklydimas priklauso vidinei čia-būties sąrangai, kurioje skleidžiasi istorinė žmogaus būtis. Paklydimas yra ertmė to sukinėjimosi, į kurį įsisukdama in-sistentiška egzistencija vis iš naujo užmiršta ir praranda save. Paslėptos esinių visumos įslaptinimas viešpatauja kokio nors esinio išslaptinimui, kuris kaip įslaptinimo užmarštis tampa paklydimu.

Paklydimas yra esminė pirmapradės tiesos esmės anti-esmė. Paklydimas atsiveria kaip kokios nors esmingosios tiesos priešingybės atvertis. Paklydimas yra klaidos atvirosi vieta ir pagrindas. Klaida yra ne paskiras suklydimas, bet visų paklydimų būdų susipainiojusios painiavos istorijos karalystė.

Kiekviena laikysena priklausomai nuo jos buvimo atvertyje ir jos ryšio su esinių visuma turi savo paklydimų būdą. Klaidos regionas driekiasi nuo paprasčiausio išsišvaistymo, neapsižiūrėjimo, neapskaičiavimo iki pasiklydimo ir savęs pervertinimo priimant esmingiausias nuostatas ir sprendimus. Tačiau tai, kas paprastai ir filosofijos mokslų laikoma klaida — sprendinio neteisingumas ir pažinimo netiesa, — yra tik vienas ir dar pats paviršutiniškiausias paklydimų būdas. Paklydimas, į kurį turi įeiti kokia nors istorinė žmonių bendrija, kad jos ėjimas būtų klaidingas, esmingai susijęs su čia-būties atvirumu. Paklydimas viešpatauja žmogui ir jį supainioja. Tačiau kaip painiava, paklydimas kartu sukuria galimybę, per kurią žmogus, pakildamas iš egzistencijos, nebesileidžia būti klaidinamas, nes jis patiria patį paklydimą ir nebepažiūri čia-būties paslapties.

Kadangi in-sistentiška žmogaus egzistencija eina į paklydimą ir kadangi paklydimas kaip painiava žmogų vis persekioja ir persekiodamas užvaldo paslaptį, priversdamas ją užmiršti, žmogus, eg-zistuodamas kaip čia-būtis, yra persekiojamas paklydimu. Viena ir kita jį palenkia prievartos būtinybei. Pilnutinė, savąjį absurdiškumą apimanti tiesos esmė, čia-būtį nuolat blokšdama į sukinėjimąsi tai į vieną, tai į kitą pusę, ją palenkia būtinybei. Čia-būtis yra sukinėjimasis būtinybėje. Iš žmogaus čia-būties ir tik iš jos atsiranda būtinybės išslaptinimas ir — kaip jo padarinys — galimas neišvengiamybės suvokimas.

Esinio kaip tokio išslaptinimas kartu yra esinių visumos įslaptinimas. Tame išslaptinimo ir įslaptinimo „kartu“ viešpatauja paklydimas. Paslėpto esinio įslaptinimas ir

paklydimas priklauso pirmapradei tiesos esmei. Laisvė, suvokta orientuojantis į insistentišką čia-būties egzistenciją, yra tiesos (prieš-statos teisingumo prasme) esmė tik todėl, kad pati laisvė kyla iš pirmaprados tiesos esmės, t. y. iš paslapties viešpatavimo paklydimui. Esinio būties išlaisvinimas skleidžiasi atviroje laikysenoje. Esinių kaip tokių visumos būties išlaisvinimas esmingai įvyksta tik tada, kai jis kartkartėmis realizuojamas savo pirmapradiška esme. Tada atvirumas paslapčiai jau yra pakeliui į paklydimą kaip tokį. Tokiu atveju klausimas apie tiesos esmę yra keliamas pirmapradiškiau. Tada atsiskleidžia tiesos esmės sampynos su esmės tiesa pagrindas. Žvilgsnis į paslaptį iš paklydimo ertmės yra klausimas – kaip išskirtinis klausimas apie tai, kas yra esinių kaip tokių visuma. Šis klausimas suponuoja esmingai supainiotą ir dėl savo daugiaprasmiškumo neįvaldytą klausimą apie esinio būtį. Būties mąstymas, iš kurio pirmapradiškai iškyla toks klausimas, nuo Platono laikų pasirodo kaip „filosofija“ ir vėliau gauna „metafizikos“ pavadinimą.

8. Klausimas apie tiesą ir filosofiją

Istoriją pagrindžiantis žmogaus išlaisvinimas, orientuotas į egzistenciją, prabyla būties mąstymu, kuris nėra tik kokios nors nuomonės „išraiška“, bet yra išpuoselėtas esinių visumos tiesos prieglobstis. Kiek žmonių gali išgirsti šį bylojimą, visiškai nesvarbu. Nuo tų, kurie gali girdėti, priklauso žmogaus vieta istorijoje. Tačiau tą pačią pasaulinės istorijos akimirką, kurią ženklina filosofijos pradžia, prasideda ryškus trivialiojo intelekto (s sofistikos) viešpatavimas.

Šis intelektas skelbia atsiveriančios esinijos neproblemiškumą ir kiekvieną mąstantį klausimą interpretuoja kaip maištą prieš sveiką protą ir jo nelemtą irzlumą.

Tačiau tai, kaip filosofiją vertina savo srityje pateisinamas sveikas protas, neliečia jos esmės, kurią galima apibrėžti tik orientuojantis į ryšį su pirmaprade esinių kaip tokių visumos tiesa. Bet kadangi pilnutinė tiesos esmė apima absurdą ir visų pirma skleidžiasi kaip įslaptinimas, filosofija, kaip šios tiesos paklausimas, yra dvilypė. Filosofinis mąstymas yra ramus švelnumas, kuris neatmeta esinių visumos paslėpties. Filosofinis mąstymas kartu yra ryžtingas ir griežtas: jis nors ir nesusprogdina įslaptinimo, tačiau jo neiškreiptą esmę stumia į suvokimo atvertį, o kartu ir į šios esmės tiesą.

Su švelniu griežtumu ir griežtu švelnumu išlaisvindama esinių kaip tokių visumos būtį, filosofija virsta klausimu, kuris nėra nukreiptas vien tik į esinį, tačiau kartu neleidžia pasireikšti pretenzijoms į išorinę prievartą. Šią vidinę mąstymo būtinybę nujautė Kantas, – juk jis sako apie filosofiją štai ką: „Čia mes matome filosofiją, pastatytą iš tikrųjų ant nevykusio pagrindo, kuris turi būti tvirtas nepaisant to, ar jis pakabintas kur nors danguje, ar į ką nors atremtas žemėje. Čia ji privalo įrodyti savo grynumą kaip savųjų įstatymų šeimininkė, o ne kaip heroldas tokių žmonių, kurie jai perša kažkokią svetimą prasmę ar dievai žino kokią didaktinę prigimtį...“

Taip esmingai interpretuodamas filosofiją, Kantas, kurio kūryba yra paskutinio Vakarų metafizikos posūkio pradžia, žvelgia į tą sritį, kurią jis, remdamasis savo subjektyvistine pozicija, gali suvokti tik kaip subjektyvumą ir turi suvokti kaip savųjų įstatymų savi-statą. Ir vis dėlto šis esmingas žvilgsnis į filosofijos paskirtį yra toks platus, kad duoda galimybę visiškai atmesti tokį filosofinio mąstymo pavergimą, kurio bejėgiškiausia išraiška yra siekimas filosofijai leisti egzistuoti tik kaip „kultūros išraiškai“ (Špengleris) ir kaip žmogaus kūrybos puošmenai.

Tačiau ar filosofija savo pirmapradę paskirtį vykdo kaip „savųjų įstatymų šeimininkė“, ar galbūt ji pati yra palaikoma tokios tiesos, kuri nulemia tai, kad jos įstatymai

yra tikri įstatymai, – visa tai priklauso nuo to, ar tiesos esmė pakankamai pirmapradiškai atsiveria klausiančiam mąstytoju.

Čia išskleista pastanga klausimą apie tiesos esmę išveda anapus įprastų ribų ir įprastos sąvokos ir skatina apmąstyti, ar tiesos esmės klausimas neturi būti visų pirma keliamas kaip esmės tiesos klausimas. Bet apmąstydamą „esmės“ sąvoką, filosofija mąsto būtį. Teiginio teisingumo vidinės galimybės suvedimas į eg-zistentiškąją būties išlaisvinimo laisvę kaip tos galimybės „pagrindą“, o kartu užuomina apie šio pagrindo pradmenis, glūdinčius įslaptinime ir paklydime, turėtų parodyti tai, kad tiesos esmė yra ne tuščia „abstrakčios“ visuotinės bendrybės, bet slaptą ir unikalią „prasmę“ to, ką mes vadiname būtimi, išslaptinimo istorija. Tuo tarpu nuo seno būtį mes esame įpratę apmąstyti tik kaip esinių visumą.

9. Pastaba

Klausimas apie tiesos esmę iškyla iš klausimo apie esmės tiesą. Tas klausimas esmę visų pirma interpretuoja kaip kas-būtį (quidditas) ar realybę (realitas), o tiesą – kaip tam tikrą pažinimo pobūdį. Esmės tiesos klausimas esmę interpretuoja pažodžiui ir šiuo žodžiu mąsto – vis dar pasilikdamas metafizinių vaizdinių srityje – būtį kaip vyraujančią būties ir esinio skirtumą. Tiesa reiškia švytintį puoselėjimą kaip pamatinį būties bruožą. Atsakymą į klausimą apie tiesos esmę duoda toks teiginys: tiesos esmė yra esmės tiesa. Po to, kas buvo paaiškinta, nesunku pastebėti, kad šiuo teiginiu nesiekama tik pakeisti žodžių tvarką ir sukelti paradokso regimybę. Teiginio subjektas – jeigu šią fatališką gramatinę kategoriją apskritai dar galima vartoti – yra esmės tiesa. Švytintis puoselėjimas yra pažinimo ir esinio atitikimas, t.y. leidžia jam būti. Teiginys nėra dialektiškas. Jis apskritai nėra joks teiginys sakinio prasme. Atsakymas į klausimą apie tiesos esmę yra posūkiu būties istorijoje sakmė. Kadangi būčiai priklauso švytintis puoselėjimas, ji pirmapradiškai reiškiasi įslaptinančio atsitraukimo šviesoje. Šios prošvaistės pavadinimas yra aletheia.

Paskaita „Apie tiesos esmę“ jau pirminiame variante turėjo būti papildyta antrąja: „Apie esmės tiesą“. Tai nepavyko dėl priežasčių, kurios dabar paaiškintos laiške „Apie humanizmą“.

Lemtingas klausimas („Būtis ir laikas“, 1927) apie būties, o ne tik apie esinio prasmę, t.y. („Būtis ir laikas“ p. 151) apie jos projekto ertmę, t.y. apie jos, atvertį, t.y. apie jos tiesą, sąmoningai lieka neišskleistas. Mąstymas tariamai laikosi metafizikos kelyje ir nepaisant to, žengdamas lemtingus žingsnius, nuo tiesos kaip teisingumo vedančius prie eg-zistentiškos laisvės, o nuo pastarosios – prie tiesos kaip įslaptinimo ir paklydimo, realizuoja klausimo pasikeitimą, įvedantį į metafizikos įveiką.

Šioje paskaitoje praktikuojamas mąstymas pasiekia pilnatvę esminėje patirtyje, kurios esmė ta, kad būties tiesos artumą istoriniam žmogui pirmąkart įgalina čia-būtis, kaip žmogaus galimybė. Ne tik atsisakoma (kaip kad buvo padaryta „Būtyje ir laike“) bet kokios antropologijos ir bet kokio žmogaus kaip subjekto subjektyvumo ir ieškoma būties tiesos kaip naujos istorinės pozicijos pagrindo, bet ir pati paskaitos eiga orientuoja į mąstymą, turintį kitokį pagrindą (čia-būtį). Klausimo sklaida pati savaime išveda į kelią tokio mąstymo, kuris, užuot formavęs vaizdinius ir sąvokas, yra ryšio su būtimi pasikeitimo patirtis ir išbandymas.

